

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАПОРОЖЕЦЬ ОЛЕНА ФЕДОРІВНА

УДК 336.24(477)

**СИСТЕМА АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УМОВАХ
ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2013

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Одеському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Хомутенко Віра Петрівна,
Одеський національний економічний університет,
доцент кафедри фінансів

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Мартинюк Володимир Петрович,
Тернопільський національний
економічний університет,
завідувач кафедри
фінансово-економічної безпеки;

кандидат економічних наук
Чередніченко Алла Павлівна,
Київський науково-дослідний інститут
судових експертиз,
завідувач сектором науково-методичного
забезпечення лабораторії
інженерно-технічних та економічних
видів досліджень

Захист відбудеться «05» квітня 2013 р. о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.01 Одеського національного економічного університету за адресою: 65026, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд.207.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65026, м. Одеса, вул. Преображенська, 8.

Автореферат розісланий «01» березня 2013 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. І. Ковальов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап інтеграції України в глобальний економічний простір характеризується постійним зростанням обсягів і розширенням масштабів міжнародних торгівельних відносин. Він супроводжується посиленням вимог міжнародних економічних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зниженням тарифних бар'єрів. Зростаюча відкритість економіки країни зумовлює необхідність трансформації системи державного регулювання у сфері зовнішньоекономічних зв'язків та модернізації системи адміністрування митних платежів.

Визначення ефективних напрямків модернізації системи адміністрування митних платежів опосередковано пов'язано із достатньо високим відсотком (близько 50%) митних платежів у структурі податкових надходжень Державного бюджету України. Наразі ключовим завданням щодо модернізації системи адміністрування є зумовлена особливостями інтеграційних процесів економіки потреба в конвергенції фіскальної та регулюючої функцій.

Упродовж останніх років питанням трансформації та розвитку податкової системи під впливом світових інтеграційних процесів присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених: М. І. Зверькова, Ю. Б. Іванова, О. Ф. Кіреєвої, В. М. Мельника, В. Г. Панського, А. М. Соколовської, М. М. Сулейманова, Л. Л. Тарангул та В. П. Хомутенко. Значну кількість теоретичних та практичних рекомендацій щодо методології реформування податкової системи в умовах посилення міжнародної податкової конкуренції надано у наукових дослідженнях О. С. Вилковою, Т. В. Калінеску, Т. В. Меркуловою, С. Ф. Сутиріним, О. Ю. Трофименко, А. П. Чередніченко.

Особливостям справляння митних платежів, аналізу провідного досвіду зарубіжних митних адміністрацій приділена увага вітчизняних і зарубіжних вчених: І. Г. Бережнюка, А. Д. Войцещука, О. В. Годованця, О. П. Гребельника, І. І. Іванчі, Т. Д. Ліпіхіної, В. П. Мартинюка, І. В. Несторишена, П. В. Пашка, Т. М. Реви, П. Я. Пісного, С. С. Терещенка, І. С. Чуватової, С. А. Хапіліна.

Водночас недостатньо дослідженими є теоретико-методичні засади функціонування системи адміністрування митних платежів у трансформаційних умовах економіки. Дискусійними залишаються питання застосування єдиного механізму адміністрування внутрішніх податків і зборів та митних платежів з рівномірною інтеграцією функції управління ризиками на кожному з етапів адміністрування.

Враховуючи специфічні особливості елементів системи адміністрування та маючи на меті імплементацію світових стандартів в українську практику, предметом окремого дослідження повинен стати критичний аналіз досвіду розвинутих країн щодо дієвості функціонування системи митно-податкового адміністрування, паритетної конвергенції фіскальної та регулюючої функції національної системи адміністрування, а також подальшого розвитку методичних підходів до виявлення можливих ризиків, пов'язаних із

справлянням митних платежів в умовах інтеграційних процесів, з огляду на дотримання балансу між інтересами держави та наданням суб'єктам господарювання сприяння щодо здійснення ЗЕД. Необхідність вирішення зазначених питань, їх практична значущість і актуальність зумовили вибір теми, мету, задачі та структуру роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри фінансів Одеського національного економічного університету: “Бюджетна система України: аналіз стану і основні напрямки вдосконалення бюджетних відносин в умовах макроекономічного розвитку” (№ ДР 0107U011415), в якій автором розроблено низку показників, що характеризують ефективність системи адміністрування митних платежів стосовно виконання нею фіскальної функції; у розділі “Захист інтересів українських компаній від довільної митної оцінки” теми “Фінансово-кредитний механізм зовнішньоекономічної діяльності підприємств цементної галузі й особливості у застосуванні альтернативних методів оподаткування” (№ ДР 0109U005037) автором запропоновано процесний підхід щодо виявлення потенційних ризиків складових митної вартості товарів. Відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного науково-дослідного інституту митної справи, зокрема в темі “Нормативно-правові аспекти визначення та контролю митної вартості товарів: сутність, проблеми та напрями вдосконалення”, шифр “Вартість – 1/11” (№ ДР 01117U006923) автором розроблені пропозиції щодо контролю правильності визначення чисельного значення митної вартості як бази оподаткування.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних засад функціонування системи адміністрування митних платежів і розробка практичних рекомендацій щодо формування ризикоорієнтованої системи адміністрування митних платежів в умовах інтеграційних процесів.

Визначена мета обумовила наступні задачі дослідження:

- дослідити економіко-правову природу та сутність системи адміністрування митних платежів і охарактеризувати специфіку її елементів;
- встановити закономірності розвитку інституційно-організаційної домінанти митно-податкового адміністрування та формалізувати основні етапи її трансформації;
- розкрити зміст митних платежів як об'єкту адміністрування митними органами;
- провести дослідження механізму адміністрування митних платежів;
- здійснити моніторинг справляння митних платежів, які адмініструються митними органами, та прогнозування їх надходжень;
- визначити методичні підходи щодо оцінювання показників ефективності функціонування системи адміністрування митних платежів;
- розробити концептуальні положення модернізації системи адміністрування в умовах інтеграційних процесів;

– запропонувати архітектуру інституційної організації системи адміністрування митних платежів з урахуванням вимог міжнародних економічних об'єднань;

– обґрунтувати методичний підхід до формування та розвитку ризикоорієнтованої системи адміністрування митних платежів.

Об'єктом дослідження є механізм адміністрування митних платежів, які справляються у разі переміщення товарів через митний кордон України.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних та методичних засад функціонування системи адміністрування митних платежів в умовах включення України в загальносвітові економічні інтеграційні процеси.

Методи дослідження. Теоретичну і методологічну основу дослідження складають фундаментальні положення теорії фінансів, податків і оподаткування, а також наукові праці українських і зарубіжних вчених, присвячені дослідженню проблем справляння митних платежів та теорії управління. У процесі дослідження використано загальнонаукові і спеціальні методи наукового пізнання: аналізу і синтезу – для деталізації предмета дослідження, вивчення його сутності; системного підходу – для дослідження системи адміністрування митних платежів як цілісної множини елементів у сукупності відношень і зв'язків між ними; ретроспективного аналізу – для встановлення характерних особливостей, тенденцій та закономірностей процесу митно-податкового адміністрування; математичного моделювання й формалізації – для виконання розрахунків з оцінювання впливу дій та контрольних заходів адміністраторів на динаміку надходження митних платежів до державного бюджету; логічного узагальнення та екстраполяції – для обґрунтування концептуальних підходів до методів адміністрування; порівняння (компаративістики) – для визначення загальних і відмінних рис національного механізму адміністрування митних платежів по відношенню до відповідних систем, що склалися в провідних країнах світу, зокрема, у Великобританії, Данії, Латвії та Канаді, з метою окреслення перспектив для вдосконалення вітчизняної практики.

Інформаційну базу дослідження склали нормативно-законодавчі акти України, Всесвітньої митної організації, Європейської економічної комісії ООН та інших інститутів Європейського Союзу, методологічні, статистичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної митної служби України, Державної казначейської служби України, економічні огляди, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних і зарубіжних авторів, відомчі видання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу задач, пов'язаних із формуванням ризикоорієнтованої системи адміністрування митних платежів в умовах інтеграції. Новизна наукових результатів конкретизується у наступних положеннях:

вперше:

– визначено механізм функціонування системи адміністрування митних платежів з виокремленням його структурно-функціональних компонентів як

сукупності основних функцій (фіскальної, регулюючої, контрольної); принципів (системності, комплексності та цілеспрямованості); методів (облікових, економічного аналізу, економічного прогнозування, документальних перевірок) та інструментів (багатофункціональна комплексна система “Електронна митниця”, сукупність програмно-інформаційних комплексів системи управління ризиками; митний пост-аудит), спрямованих на забезпечення досягнення заданих цілей, які сприяють ефективному та якісному адмініструванню митних платежів;

удосконалено:

– періодизацію основних етапів інституціоналізації митно-податкового адміністрування, що, дало змогу визначити масштабність впливу інституційно-організаційної домінанти на дієвість системи адміністрування митних платежів, встановити закономірності її розвитку та надати рекомендації щодо її модернізації, адаптації до сучасного стану світових процесів інтеграції;

– методичні підходи до прогнозування надходжень митних платежів до державного бюджету, що на відміну від існуючих, дозволило запропонувати сукупність індикаторів для кількісної формалізації дієвості системи адміністрування митних платежів у відповідності до державних завдань за наступними критеріями: обсяги додаткових митних платежів (вартісні показники додаткових надходжень від перевірки визначення кодів товарів, верифікації сертифікатів про походження товарів; коригування чисельного значення митної вартості товарів, пост-аудит контролю); інтенсивність контрольних заходів (середня сума митних надходжень, адміністрування яких забезпечено однією посадовою особою митної служби); ефективність дій адміністраторів (показники окупності з виділених бюджетних асигнувань на утримання митних органів; здійснення адміністрування однією посадовою особою); динаміка надходження бюджетних платежів (темпи приросту обраних показників та порівняння їх з аналогічними показниками діяльності інших фіскальних органів);

– методичні рекомендації щодо виявлення ймовірних ризиків, пов’язаних із справланням митних платежів, які на відміну від наявної в арсеналі митних органів Автоматизованої системи аналізу та управління ризиками (АСАУР), дозволяють ідентифікувати ступінь загрози недоотримання бюджетних надходжень: від низького (до 0,1) до високого (більше, ніж 0,25) рівня загрози;

дістало подальший розвиток:

– понятійний апарат дослідження у теорії податків і оподаткування, а саме: уточнено дефініція “система адміністрування митних платежів” як економічна, правова, організаційна та інституційна категорія, що надає можливість розширити наукові уявлення про систему адміністрування митних платежів;

– визначення взаємопов’язаних та взаємозалежних зв’язків між основними елементами системи адміністрування митних платежів, які взаємодіють між собою і навколишнім середовищем та утворюють певну цілісність. Таке визначення дозволяє конкретизувати особливості

функціонування системи адміністрування митних платежів та створює підґрунтя для розробки концептуальних положень її модернізації з метою підвищення дієвості в умовах інтеграційних процесів;

– методичні рекомендації щодо модернізації інституційно-організаційного забезпечення національної системи адміністрування митних платежів для поступової зміни функціональних пріоритетів її діяльності: від фіскально-контролюючої до масово-роз'яснювальної та навчально-консультативної;

– методичні підходи до використання процедур і методів управління ризиками системи адміністрування митних платежів для забезпечення стабільного наповнення державного бюджету.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що низка обґрунтувань і пропозицій, викладених в дисертації, спрямована на вдосконалення методичних підходів щодо підвищення митними органами ефективності адміністрування митних платежів. Окремі підрозділи дисертації враховано у роботі Комітету з питань податкової та митної політики Верховної Ради України при наданні рекомендацій щодо створення єдиного органу з адміністрування митних платежів, податків та зборів (довідка надана від 07.02.2013 № 04-30/10-137). Основні висновки дослідження використано та враховано при підготовці Державною митною службою України нормативно-правових актів з питань оподаткування (довідка від 24.01.2013 № 111/5-18/844).

Пропозиції щодо застосування методичних підходів оцінювання ефективності функціонування системи адміністрування митних платежів при здійсненні імпорتنих операцій на митному посту “Одеса-гавань” Південної митниці впроваджено з метою прогнозування і забезпечення планування стабільного рівня надходжень від митних платежів до державного бюджету (довідка від 28.08.2012 № 41/42-02/18486).

Результати дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес при викладанні митних і податкових дисциплін Християнського гуманітарно-економічного відкритого університету (довідка від 21.09.2012 № 4069/1); Міжнародного гуманітарного університету м. Одеси (довідка від 02.01.2013 № 35).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є особисто виконаним науковим дослідженням. Наукові та концептуальні положення, висновки, практичні рекомендації, які виносяться на захист, відображають особистий внесок автора у вирішенні поставлених задач. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використані самостійно напрацьовані ідеї та висновки.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дисертаційної роботи доповідались, обговорювались та оприлюднювались, зокрема, на: Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених і студентів “Формування ефективних фінансових механізмів державного управління економікою України: теорія і практика” (Донецьк, 2009); Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених “Митна

політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі” (Дніпропетровськ, 2010); Всеукраїнській науковій конференції “Дослідження та сучасність” (Київ, 2011); Науково-практичному круглому столі “Застосування міжнародно-правових норм у сфері оподаткування в Україні” (Ірпінь, 2011); VIII Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених “Економічний стан і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації” (Тернопіль, 2011); Науково-практичному круглому столі “Напрями підвищення конкурентоспроможності податкової політики в Україні” (Ірпінь, 2012); IV науково-практичній конференції “Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів” (Ірпінь, 2012); Міжнародній науково-практичній конференції “Зовнішньоекономічна політика держави та актуальні проблеми митної справи: економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти” (Дніпропетровськ, 2012).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 15 наукових працях загальним обсягом 7,9 д.а., з яких 7 опубліковано у наукових журналах і збірниках, що входять до переліку фахових видань, загальним обсягом 4,6 д. а. (з них – 2 у співавторстві).

Структура й обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг основного тексту – 189 сторінок, у тому числі 25 таблиць, 27 рисунків. Додатки розміщені на 22 сторінках. Список використаних джерел із 257 найменувань наведено на 18 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, задачі, об’єкт і предмет, методи дослідження, наукову новизну, практичне значення та апробацію одержаних результатів, визначено структуру та обсяг роботи.

У першому розділі **“Теоретичні та інституційні засади системи адміністрування митних платежів”** досліджено сутність поняття “система адміністрування митних платежів”, визначено її елементи, встановлено періодизацію основних етапів інституціоналізації митно-податкового адміністрування мита, акцизного податку та податку на додану вартість (ПДВ), які справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, розкрито їх зміст як об’єкту адміністрування митними органами в умовах інтеграційних процесів.

На основі системного підходу запропоновано визначення дефініції “система адміністрування митних платежів” як економічної, правової, організаційної та інституційної категорії. Як економічна – це сукупність постійних, систематичних та безперервних внутрішньо структурованих відносин між адміністраторами, підконтрольними суб’єктами та зовнішнім середовищем у відповідності до цілей: забезпечення стабільного надходження митних платежів до Державного бюджету України. Як правова категорія вона

являє собою систему законодавчо визначених взаємовідносин між державою, в особі адміністраторів, і підконтрольними суб'єктами. Як організаційна – це сукупність державних органів виконавчої влади, функціонально уповноважених забезпечувати процес справляння митних платежів за допомогою механізму адміністрування мита, акцизного податку і ПДВ щодо підконтрольних суб'єктів. Як інституційна категорія – це упорядкована сукупність формалізованих і соціально зумовлених правил, які використовують адміністратори митних платежів у процесі скоординованих відносин з підконтрольними суб'єктами з метою своєчасного наповнення державного бюджету у повному обсязі.

Сформульовано концептуальне уявлення про системність адміністрування митних платежів, яке підтверджене тісною взаємодією та нерозривною єдністю її елементів: адміністраторів (підсистема, яка керує), підконтрольних суб'єктів (керована підсистема), об'єкта, предмета, контрольних дій та заходів, які спрямовані на процес розробки та реалізації управлінських рішень при виконання пріоритетних державних завдань щодо реалізації митної політики. З метою забезпечення стабільного наповнення державного бюджету контрольні дії та заходи реалізуються через виконання основних функцій, а саме: фіскальної; регулюючої, контрольної. Визначальною характеристикою системи адміністрування митних платежів є взаємопов'язані та взаємозалежні зв'язки між її елементами: адміністраторами та підконтрольними суб'єктами і контрольними діями щодо об'єкта і предмета адміністрування (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення понятійного апарату системи адміністрування митних платежів

Термін	Визначення
Адміністратор митних платежів	Митні органи України (митниці, митні пости), з 24.12.2012 Міністерство доходів та зборів України, контрольні дії яких спрямовані на ЗЕД підконтрольних суб'єктів для забезпечення реалізації митної політики
Підконтрольний суб'єкт	Суб'єкти ЗЕД, у т.ч. уповноважені економічні оператори – підприємства, які здійснюють ЗЕД і користуються спеціальними спрощеннями відповідно до митного законодавства
Об'єкт адміністрування	Мито, акцизний податок, ПДВ, які справляються у разі переміщення товарів і предметів через митний кордон України у випадках, встановлених законодавством України та міжнародними договорами
Предмет адміністрування	Задokumentовані, електронні документи (митні декларації, податкові декларації, які містять відомості за певний період та підлягають контролю (перевірці) у зв'язку із справлянням митних платежів та на які спрямовані контрольні дії адміністраторів
Контрольні дії та заходи	Процесуальні дії адміністратора, пов'язані з реалізацією наданих прав та виконанням покладених законодавством обов'язків з метою забезпечення наповнення Державного бюджету України

Примітка. Складено автором самостійно

Діюча система адміністрування митних платежів, будучи скоординованою на забезпечення реалізації митної політики України в умовах інтеграційних процесів, за допомогою власних інституцій здійснює контрольні

заходи з метою наповнення державного бюджету. У реаліях інтеграції національна митна служба взаємопов'язана з господарюючими суб'єктами іноземних держав із різною законодавчою базою. Це ускладнює функціонування системи адміністрування митних платежів та актуалізує завдання з вивчення, узагальнення теоретичних положень та розробки практичних рекомендацій щодо інституційного розвитку і вдосконалення адміністрування митних платежів.

З урахуванням особливостей митно-податкового адміністрування в Україні протягом 1991-2012 років запропоновано періодизацію інституціоналізації з виокремленням чотирьох етапів. Перший (1991 – 1996 рр.) – створення та становлення системи адміністрування митних платежів; другий (1996 – 2004 рр.) – розвиток та інституційні зміни ієрархічних і функціональних зв'язків адміністраторів та їх взаємин з підконтрольними суб'єктами; третій (2004 – 2012 рр.) – модернізація митної та податкової системи; четвертий (починаючи з 24 грудня 2012 року) – реформування єдиної системи адміністрування митних платежів, податків та зборів. Результати дослідження дозволили визначити масштабність впливу інституційно-організаційної домінанти на дієвість системи адміністрування митних платежів, встановити закономірності її розвитку та надати рекомендації щодо її модернізації з огляду на адаптацію до сучасного стану світових процесів інтеграції.

Розкрито зміст митних платежів як об'єкту адміністрування митними органами та запропоновано їх класифікацію: відповідно до функціонального призначення (формування прибуткової частини державного бюджету; регулювання ЗЕД; контролювання розподільчого процесу у вартісному вимірюванні та відповідно до індикаторів ефективності), за властивостями (акумуляція доходів від непрямих податків на зовнішньоекономічну діяльність; врівноваження фіскальної функції за напрямком задач державної економічної політики; оцінювання функціональної ефективності системи адміністрування); за ознаками прояву (об'єкт оподаткування, база оподаткування, митний тариф, ставки акцизного податку й ПДВ; система податкових пільг; об'єкт і метод контролю, контрольні заходи); за відведеною роллю (акумуляція частки фінансових ресурсів до державного бюджету; взаємодія податкової системи з макроекономічними показниками, державним валютним регулюванням і регламентацією ЗЕД; контроль зі справляння, повнота, своєчасність бюджетних надходжень). Дана класифікація дає можливість проводити дослідження функціонування механізму системи адміністрування митних платежів та давати оцінку його ефективності.

У другому розділі **“Механізм функціонування системи адміністрування митних платежів та оцінювання його ефективності”** проаналізовано особливості чинного механізму адміністрування митних платежів, здійснено прогнозування їх надходжень на основі моніторингу за 2000-2012 рр., запропоновано методичні підходи до оцінювання окремих показників ефективності механізму функціонування системи адміністрування митних платежів.

У дослідженні визначено механізм функціонування системи адміністрування митних платежів з виокремленням його структурно-функціональних компонентів як сукупності основних функцій (фіскальної, регулюючої, контрольної); принципів (системності, комплексності та цілеспрямованості); методів (облікових, економічного аналізу та економічного прогнозування, документальних перевірок) та інструментів (багатофункціональна комплексна система “Електронна митниця”, сукупність програмно-інформаційних комплексів системи управління ризиками; митний пост-аудит), спрямованих на забезпечення досягнення пріоритетних цілей, які сприяють якісному адмініструванню митних платежів.

Цілісність механізму забезпечується завдяки комплексу взаємообумовлених та взаємопов'язаних процесів, які виступають функціональними елементами адміністрування митних платежів, що регламентують виконання обов'язків, застосування прав як підконтрольних суб'єктів, так і адміністраторів (рис.1).

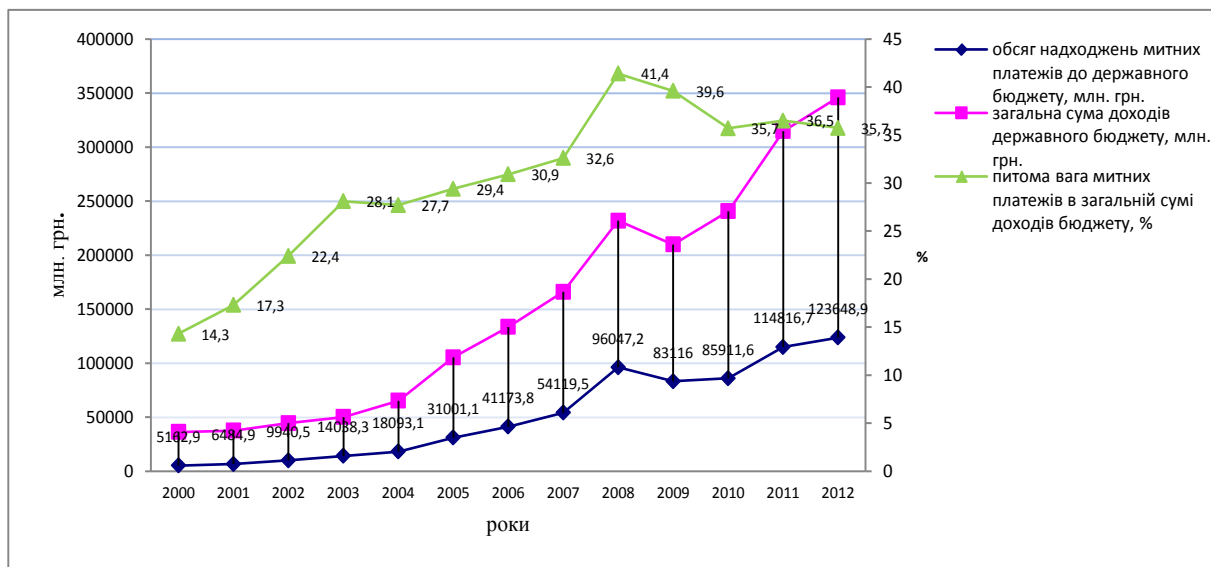
Рис. 1. Механізм функціонування системи адміністрування митних платежів

Примітка. Розроблено автором на основі нормативних актів Державної митної служби України

У практичній площині це: акредитація підконтрольних суб'єктів, як правило, у зоні діяльності адміністратора; проведення обліку митних платежів; надання послуг інформаційного сервісу; масово-роз'яснювальна, консультативна робота; прогнозно-аналітична робота з питань надходження митних платежів; моніторинг повноти і своєчасності їх сплати з використанням

АСАУР; контрольні дії та заходи щодо виставлених податкових повідомлень стосовно доплати митних платежів.

Важливе наукове та практичне значення для підвищення ефективності функціонування механізму системи адміністрування митних платежів має здійснення моніторингу (постійного спостереження) щодо їх справляння з метою встановлення відповідності певним вимогам та прогнозам на майбутнє. За результатами проведеного моніторингу надходжень митних платежів до державного бюджету на протязі 2000-2012 років встановлено, що їх частка у доходах бюджету коливалась у межах від 14 % до 41 % (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка надходжень митних платежів у загальній структурі доходів Державного бюджету України за період 2000-2012 рр.

Примітка. Складено автором на основі даних Державної митної служби України, Державної казначейської служби України

Вагома частка митних платежів у складі доходів Державного бюджету України свідчить про важливість фіскальної функції системи адміністрування й підтверджує світову тенденцію, згідно якої одну третину надходжень до державного бюджету надають митні органи, а решту доходів забезпечує податкова служба. Винятком став 2009 рік, коли складна глобальна економічна ситуація та суттєве зменшення зовнішньоторговельних операцій спричинили скорочення надходжень митних платежів до державного бюджету. Починаючи з 2010 року, спостерігається тенденція до їх збільшення. Обсяги митних платежів у 2012 році зросли на 8 832,2 млн. грн., або на 7,7 % у порівнянні до 2011 року. Основними факторами, що вплинули на динаміку їх надходжень до державного бюджету, визначено: збільшення на 0,8 % вартісних показників загального обсягу імпорту за 2012 рік при зменшенні його фізичних (за вагою) обсягів оподаткованого імпорту товарів на 14,9 % (без урахування імпорту природного газу – зростання на 2,9 % вартісних показників загального обсягу імпорту при зменшенні вагових показників на 1,3 %); збільшення обсягів імпорту, що підлягали оподаткуванню: ввізним митом на 11,9 %; акцизним податком – на 2,8 %; ПДВ – на 2,3 %.

Важливою функцією системи адміністрування є прогнозування митних платежів, встановлення їх зв'язків з тенденціями та закономірностями розвитку соціально-економічної системи в умовах сучасних кризових ситуацій. За даними проведеного моніторингу справляння мита, акцизного податку та ПДВ у розмірі повноти їх надходжень до Державного бюджету України протягом 2000 – 2012 років для виявлення форми залежності від часу (x) на основі ретроспективного аналізу статистичної вибірки та за допомогою вбудованої функції “Регресія пакету: Аналіз даних програмного продукту MS Excel” побудовано однофакторні регресійні моделі: $y=f(x)$. Результати розрахунків та визначення прогнозованих значень обсягів надходжень митних платежів на 2013 рік подано в табл.2.

Таблиця 2

Результати регресійного аналізу досліджуваних показників 2000-2013 рр.

Показник , у	Од. виміру	Рівняння тренду	R ²	F _{роз}	F _{крит}	2012	Прогноз на 2013
Обсяг імпорту	млн. грн.	$y = 4656,5x^2 - 11600x + 87964$	0,975	434,34	4,84	724120	838238
Основні надходження митних платежів:							
Митні платежі, в т.ч.	млн. грн.	$y = 524,33x^2 + 3333,7x - 3787,3$	0,95	226,6	4,8	123649,1	145653,2
Мито	%	$y = -0,0155x^2 - 1,3905x + 28,56$	0,86	65,9	4,8	10,7	6,1
Акцизний податок	%	$y = 0,1311x^2 - 1,8456x + 8,739$	0,93	135,7	4,8	6,9	8,6
ПДВ	%	$y = -0,1979x^2 + 5,2208x + 50,493$	0,92	122,0	4,8	82,1	84,7
Інші збори	%	$y = 0,0823x^2 - 1,9848x + 12,208$	0,98	451,2	4,8	0,3	0,6
Разом	%					100,0	100,0
Додаткові надходження митних платежів від контрольних дій та заходів:							
Зміни коду товару	млн. грн.	$y = 6,9419x + 1,2584$	0,93	150,5	4,8	175,1	192,2
Верифікації	млн. грн.	$y = 1,4593x^2 - 11,096x + 41,794$	0,69	15,63	5,6	60,1	76,8
Коригування митної вартості	млн. грн.	$y = 37,74x + 1,8198$	0,93	149,4	4,8	4017,5	4597,5
Пост-аудит контролю	млн. грн.	$y = 5,6554x^{2,259}$	0,53	6,7	6,0	551,4	809,3
Разом	млн. грн.					4804,1	5675,8
Разом	%					3,9	4,0

Примітка. Розраховано автором за результатами дослідження

Крім основних факторів, що вплинули на динаміку надходження митних платежів до державного бюджету за 2000-2012 роки, обґрунтовано та математично доведено взаємозалежність зв'язків (майже у 99 %) між обсягами додаткових надходжень від митних платежів, отриманих за результатами контрольних дій і заходів адміністраторів щодо правильності визначення коду товару, верифікації сертифікатів країни походження товару, перевірки правильності визначення чисельного значення митної вартості товарів, пост-аудиту, та обсягами імпортованих товарів. В економіко-математичному

дослідженні обраного періоду використано поліноміальні, експоненціальні, показникові трендові моделі з обранням адекватної за найбільшим показником визначеності (табл. 2). Найбільш вагомими за період з 2000 по 2012 рік виявлено показники від коригування чисельного значення митної вартості товарів (від 2,2 % до 5,8 %). Водночас, заходи та дії щодо пост-аудиторського контролю, який є одним з найперспективніших важелів забезпечення дієвості системи адміністрування у зарубіжних країнах (понад 30 % усіх митних платежів), використані не в повній мірі. При цьому встановлено залежність динаміки показника загального обсягу митних платежів від зміни частки додаткових митних платежів.

Запропоновано розширити перелік індикаторів для кількісної формалізації функціонування системи адміністрування митних платежів за критеріями: інтенсивності контрольних дій та заходів (середня сума митних надходжень, адміністрування яких забезпечено однією посадовою особою адміністратора); ефективності дій адміністраторів (показники окупності бюджетних асигнувань на утримання адміністраторів (табл. 3).

Таблиця 3

Показники ефективності системи адміністрування митних платежів

Найменування показника	Формула для розрахунку
K_{ena2} – коефіцієнт інтенсивності адміністрування митних платежів з розрахунку на одного працівника митної служби I_{mn} – обсяг надходжень до бюджету від митних платежів K_{mo} – загальна чисельність особового складу адміністраторів	$K_{ena2} = I_{mn} / K_{mo}$
K_{nn} – коефіцієнт результативності проведених контрольних заходів $KП_c$ – кількість виявлених порушень (одиниць) $ЗК_c$ – кількість проведених контрольних заходів (одиниць)	$K_{nn} = KП_c : ЗК_c$
K_{km} – коефіцієнт ефективності адміністрування митних платежів у разі зміни коду товарів згідно УКТ ЗЕД (класифікаційні рішення) $ДН_{km}$ – сума додаткових надходжень митних платежів	$K_{km} = ДН_{km} : З_{mn}$
$K_{вер}$ – коефіцієнт ефективності адміністрування митних платежів у разі верифікації сертифікатів про походження товарів (країни походження) $ДН_{вер}$ – сума додаткових надходжень митних платежів	$K_{вер} = ДН_{вер} : З_{mn}$
K_{mv} – коефіцієнт ефективності адміністрування митних платежів у разі коригування чисельного значення митної вартості товарів $ДН_{mv}$ – сума додаткових надходжень митних платежів $З_{mn}$ – загальна сума надходжень митних платежів	$K_{mv} = ДН_{mv} : З_{mn}$
K_{amn} – коефіцієнт ефективності адміністрування митних платежів у разі перевірок пост-аудит контролю $ДН_{nak}$ – сума додаткових надходжень митних платежів	$K_{amn} = ДН_{nak} : З_{mn}$
K_{ena1} – коефіцієнт окупності адміністрування митних платежів з розрахунку на 1 грн., виділену державою на митну діяльність I_{mn} – обсяг надходжень до державного бюджету від митних платежів I_{vmo} – касові витрати на утримання адміністраторів	$K_{ena1} = I_{mn} / I_{vmo}$
Сукупний коефіцієнт загальної ефективності (може бути доповнений іншими коефіцієнтами) – прямує до максимуму $K_{ze} = (K_{ena2} + K_{nn} + K_{mv} + K_{вер} \dots K_n) / n$, де n- кількість коефіцієнтів	

Примітка. Складено автором за результатами дослідження

Результати проведених розрахунків з використанням запропонованих показників свідчать про позитивну динаміку ефективності адміністрування митних платежів, зокрема показник коефіцієнту окупності (K_{ena1}), починаючи з

2002 року, постійно зростав (з 37,8), до 2011 року (82,5 разів/на вкладену гривню), що в цілому означає про підвищення якості і організованості адміністрування митних платежів протягом останніх років.

Впровадження запропонованих показників у сукупності з методичними підходами щодо оцінювання ефективності системи адміністрування митних платежів розширить можливості об'єктивного оцінювання ефективності державного контролю у сфері ЗЕД, сприятиме розробці напрямків модернізації системи адміністрування митних платежів в умовах інтеграції України у світовий економічний простір.

У третьому розділі **“Модернізація системи адміністрування митних платежів в умовах інтеграційних процесів”** ідентифіковано проблемні питання щодо модернізації митного сервісу, вдосконалення інструментів та механізму забезпечення проведення низки заходів операційного, організаційного характеру; запропоновано методичні підходи до розвитку ризикоорієнтованої системи адміністрування митних платежів.

Результати порівняльного аналізу показників функціонування систем адміністрування зарубіжних країн дозволили сформулювати пропозиції щодо модернізації організаційної структури національних адміністраторів, взаємодії та перерозподілу повноважень між ними, налагодження партнерських стосунків з підконтрольними суб'єктами, забезпечення функціональної та методичної взаємодії між ними через здійснення перевірочних заходів компласн-контролю, пов'язаного з посиленням аналітичної складової адміністрування митних платежів, зменшенням кількості та підвищенням дієвості перевірок.

Для проведення комплексного аналізу ефективності функціонування системи адміністрування митних платежів у роботі досліджено основні групи ризиків, припускаючи ймовірність їх виникнення для окремих елементів системи: адміністраторів, підконтрольних суб'єктів, об'єкту, предмету, контрольних дій та заходів із складанням карти ризиків. Запропоновано під час проведення оцінювання ймовірних ризиків використання одного або кількох методів, а саме: статистичного (базується на теорії ймовірності розподілу випадкових величин та полягає у визначенні рівня загрози виникнення ризику залежно від ступеня ймовірності його виникнення); дисперсійного аналізу (оцінювання окремих факторів, які впливають на періодичність його виникнення); експертної оцінки (опитування кваліфікованих фахівців із наступною статистико-математичною обробкою результатів опитування); вивчення міжнародного досвіду (визначення рівня загрози виникнення ризику за міжнародним досвідом податкового адміністрування), що дозволить підвищити ефективність функціонування системи адміністрування в умовах інтеграції.

Враховуючи пріоритет фіскальної функції системи адміністрування митних платежів, досліджено ризики щодо її об'єкту і встановлено, що даний елемент є найбільш багатогранним і пов'язаний майже з усіма елементами митної і податкової системи, іншими системами державного регулювання сфери зовнішньоекономічних відносин. Складено карту основних ризиків

митних платежів. Запропоновано сукупний індикатор для ризикоорієнтованої системи адміністрування митних платежів у вигляді функціональної залежності від кількості ризикоформуючих факторів: $R_s = F\{f(x_1), f(x_2), f(x_3), f(x_4), \dots, f(x_i)\}$, де R_s – значення сукупного ймовірного ризику системи адміністрування митних платежів; F – функція, що відображує залежність імовірних ризиків елементів системи адміністрування митних платежів; $f(x)$ – функція, що відображує залежність імовірного ризику i -го елементу системи адміністрування митних платежів; i – кількість елементів ризикоорієнтованої системи адміністрування митних платежів, які розглядають як фактори впливу при здійсненні аналізу її ефективності. З метою виявлення та руйнування схем ухилення від сплати митних платежів або їх мінімізації, ліквідації наслідків виникнення ризиків системи адміністрування митних платежів рекомендовано проведення консультацій адміністраторів з підконтрольними суб'єктами щодо попереднього розрахунку, моделювання ризикоорієнтованої ситуації з отриманням інтервального прогнозу показників значущості ризиків.

Застосування рекомендованих методичних підходів щодо розвитку ризикоорієнтованої системи адміністрування митних платежів узагальнено з конкретизацією вигод та витрат як для держави (адміністраторів), так і для підконтрольних суб'єктів (табл. 4).

Таблиця 4

Очікувані результати щодо розвитку ризикоорієнтованої системи адміністрування митних платежів

ВИГОДИ	ВИТРАТИ
Сфера державних інтересів	
Встановлення єдиного порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розробка і реалізація заходів з управління ризиками в системі адміністрування митних платежів. Приведення національного законодавства у відповідність до світових стандартів щодо застосування методів управління ризиками при здійсненні митного пост-аудит контролю з використанням інформаційних технологій	Додаткові витрати державного бюджету відсутні
Сфера інтересів підконтрольних суб'єктів	
Надання консультацій щодо застосування методичних підходів у формуванні внутрішньої ризикоорієнтованої системи адміністрування підконтрольними суб'єктами	Додаткові витрати підконтрольних суб'єктів не виникнуть
Опосередковано застосування заходів адміністрування митних платежів до громадян, у разі здійснення ними ЗЕД та (або) переміщення ними через митний кордон України товарів, транспортних засобів	Додаткові витрати відсутні
Сфера потреб суспільства	
Запровадження системи консультантів-членів Громадської ради при адміністраторах з проблемних питань справляння митних платежів, податкового та митного законодавства	Додаткові витрати державного бюджету відсутні

Примітка. Складено автором за результатами дослідження

Особлива увага щодо використання методичних підходів до розвитку ризикоорієнтованої системи адміністрування пов'язана із розкриттям її цільових настанов: забезпечення стабільного наповнення Державного бюджету України та позитивного регулювання соціально-економічних процесів у державі, створення зони конвергенції її основних функцій з метою врівноваження їх впливу на результати господарювання підконтрольних суб'єктів.

ВИСНОВКИ

Результатом дисертаційної роботи є теоретичне узагальнення та нове вирішення наукових завдань щодо розробки концептуальних положень і практичних рекомендацій формування ризикоорієнтованої системи адміністрування митних платежів в умовах інтеграційних процесів. Це дозволило сформулювати низку висновків та пропозицій, які відображають вирішення задач дослідження відповідно до поставленої мети:

1. З метою дослідження ефективності системи адміністрування митних платежів було визначено її категорійний апарат. Встановлено, що система адміністрування митних платежів є цілісним утворенням, яке характеризується певною кількістю елементів, а саме: адміністратори, які забезпечують процес справляння митних платежів згідно функціональних спрямувань; підконтрольні суб'єкти; об'єкт і предмет, які поєднують цілі, принципи, функції, методи управління процесом справляння митних платежів; відносини між суб'єктами стосовно оподаткування.

Уточнено теоретичні підходи до визначення дефініції “система адміністрування митних платежів” як економічної, правової, організаційної та інституційної категорії. Доведено, що економічна сутність даної категорії це сукупність постійних, систематичних та безперервних внутрішньо структурованих відносин між адміністраторами, підконтрольними суб'єктами та зовнішнім середовищем, які направлені на забезпечення стабільного надходження митних платежів до Державного бюджету України; права являє собою систему законодавчо визначених взаємовідносин між державою, в особі адміністраторів, та підконтрольними суб'єктами; організаційна є сукупність державних органів виконавчої влади, функціонально уповноважених забезпечувати процес справляння митних платежів за допомогою механізму адміністрування мита, акцизного податку і ПДВ щодо підконтрольних суб'єктів; інституційна являється упорядкованою сукупністю формалізованих і соціально зумовлених правил, які використовують адміністратори митних платежів в процесі скоординованих відносин з підконтрольними суб'єктами з метою своєчасного наповнення державного бюджету в повному обсязі.

2. Запропоновано періодизацію основних етапів митно-податкового адміністрування, що на відміну від існуючих, дозволило визначити масштабність впливу інституційно-організаційної домінанти на дієвість системи адміністрування митних платежів, встановити закономірності її розвитку та надати рекомендації щодо її модернізації шляхом адаптації до сучасного стану світових процесів інтеграції. Перший (1991 – 1996 рр.) –

створення та становлення системи адміністрування митних платежів; другий (1996 – 2004 рр.) – розвиток та інституційні зміни; третій (2004 – 2012 рр.) – модернізація митної та податкової системи; четвертий (розпочався з 24 грудня 2012 року) – реформування єдиної системи адміністрування митних платежів, податків та зборів.

3. Визначені взаємопов'язані та взаємозалежні зв'язки між основними елементами системи адміністрування митних платежів, які взаємодіють між собою і навколишнім середовищем та утворюють певну цілісність. Таке визначення дозволяє конкретизувати особливості функціонування системи адміністрування митних платежів та створити фундамент для розробки концептуальних положень її модернізації з метою підвищення дієвості в умовах інтеграційних процесів.

4. Розкрито зміст митних платежів як об'єкту адміністрування митними органами, що дозволяє проводити дослідження функціонування механізму системи адміністрування митних платежів та оцінити його ефективність. Встановлено відповідність діючої системи митних платежів існуючим міжнародним правовим зобов'язанням України та підходам до вирішення проблемних питань адміністрування, запровадженим у світовій практиці регулювання операцій зовнішньої торгівлі та в документах Світової організації торгівлі і Всесвітньої митної організації.

5. Визначено механізм функціонування системи адміністрування митних платежів з виокремленням його структурно-функціональних компонентів як сукупності основних функцій (фіскальної, регулюючої, контрольної); принципів (системності, комплексності та цілеспрямованості); методів (облікових, економічного аналізу, економічного прогнозування, документальних перевірок) та інструментів (багатофункціональна комплексна система “Електронна митниця”, сукупність програмно-інформаційних комплексів системи управління ризиками; митний пост-аудит), спрямованих на забезпечення досягнення заданих цілей, які сприяють ефективному та якісному адмініструванню митних платежів.

6. Здійснено моніторинг справляння митних платежів за 2000-2012 роки. Отримані результати стали суттєвим аргументом щодо важливості фіскальної функції системи адміністрування митних платежів та світової тенденції відносно пропорційного наповнення державного бюджету, згідно якої одну третину доходів забезпечують митні органи, а решту – податкові.

7. Запропоновано обрання за найбільшим показником визначеності моделей у прогнозуванні митних платежів та методичні підходи оцінювання ефективності функціонування системи їх адміністрування, які полягають у здійсненні найбільш дієвих контрольних заходів, що мають визначальний вплив на розмір додаткових надходжень митних платежів. Використання зазначених методичних підходів значно розширить можливість об'єктивного оцінювання ефективності державного контролю в сфері ЗЕД.

8. Відповідно до основної мети модернізації системи адміністрування митних платежів, яка полягає у переході на якісно новий етап розвитку

адміністраторів у напрямку забезпечення виконання завдань щодо сталого розвитку економічного потенціалу країни, задоволення економічних, соціальних, духовних потреб суспільства й здобуття Україною статусу конкурентоспроможної держави у світовому співтоваристві, запропоновано концептуальні підходи щодо модернізації елементів національної системи адміністрування для підвищення ефективності її функціонування.

9. Для формування оптимальної системи адміністрування митних платежів, яка б відповідала вимогам міжнародних стандартів щодо гармонізації податкових структур більшості держав, запропоновано архітектоніку інституційної організації системи адміністрування митних платежів у єдиному державному інституті для поступової зміни функціональних пріоритетів її діяльності: від фіскально-контролюючої до масово-роз'яснювальної, навчально-консультативної.

10. З метою забезпечення управління ризиками, як систематичного використання процедур та методів управління в системі адміністрування митних платежів, для прийняття відповідних заходів щодо їх виявлення та мінімізації, визначено методичні підходи до використання процедур і методів управління ризиками системи адміністрування митних платежів для виконання пріоритетних завдань щодо стабільного наповнення державного бюджету.

Виконана дисертаційна робота дає можливість окреслити нові наукові обрії проблеми модернізації системи адміністрування митних платежів в умовах сучасних інтеграційних процесів. Вони мають важливе теоретичне та практичне значення в частині розбудови інституту адміністраторів митних платежів, послідовності конвергенції основних функцій системи адміністрування та модернізації методів управління ризиками. Отримані результати даного дослідження щодо методичних підходів, понятійного апарату можливо застосовувати в процесі подальшого вирішення теоретичних та прикладних завдань, пов'язаних з адмініструванням митних платежів, податків та зборів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Запорожець О. Ф. Південна митниця – надійне джерело надходження доходів державного бюджету України / О. Ф. Запорожець, В. П. Хомутенко, І. С. Луценко, // Економіст. – 2008. – т. - № 11. – С. 15-17.

Особистий внесок: на підставі моніторингу показників справляння митних платежів Південної митниці за 2003 - 2008 роки обґрунтовано вплив чисельного показника митної вартості на динаміку бюджетних надходжень.

2. Запорожець О. Ф. Фінансове забезпечення митних органів та напрями його реалізації в умовах членства СОТ / О. Ф. Запорожець // Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою: зб.наук.праць / Дон ДУУ. – Донецьк: ДонДУУ. – 2009. – т. X. – С. 81.

3. Запорожець О. Ф. Адміністрування податків і зборів митними органами України: до визначення поняття та місця в системі митної справи / О. Ф. Запорожець // Управління розвитком соціально-економічних систем мікро-, мезо- та макрорівня: зб.наук.праць молодих вчених Тернопільського національного економічного університету / Наука молода – Тернопіль: ТНЕУ. – 2010. – С. 174.

4. Запорожець О. Ф. Сучасні принципи побудови системи адміністрування митних платежів в Україні / О.Ф.Запорожець // Вісник КНТЕУ. – 2012. - № 2 (82). – С. 104-111.

5. Запорожець О. Ф. Організаційні моделі митно-податкового адміністрування в зарубіжних країнах / О. Ф. Запорожець, В. П. Хомутенко, // Економіст. – 2012. - № 4. – С. 42-45.

Особистий внесок: досліджено, систематизовано та узагальнено досвід функціонування систем митно-податкового адміністрування зарубіжних країн, за результатами якого надано рекомендації щодо модернізації національної системи адміністрування митних платежів.

6. Запорожець О. Ф. Облік суб'єктів ЗЕД як домінанта митно-податкового адміністрування / О. Ф. Запорожець // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. - № 12. – С. 80.

7. Запорожець О. Ф. Концептуальні домінанти митно-податкового адміністрування в Україні / О.Ф.Запорожець // Економіка та держава. – 2012. - № 8. – С. 736.

Публікації в інших наукових виданнях:

8. Запорожець О. Ф. Проблематика адміністрування митних платежів країн-учасниць Євразійського економічного співтовариства / О. Ф. Запорожець // Митна безпека. – 2012. - № 1-2. – С. 111-120.

Особистий внесок: обґрунтовано концептуальні положення щодо модернізації складових національної системи адміністрування митних платежів.

9. Запорожець О. Ф. Особливості елементів системи податків та зборів, які адмініструють митні органи України / О. Ф. Запорожець // Дослідження та сучасність: зб.наук.праць Всеукраїнської наукової конференції / Київ: «НАІРІ». – 2011. – С. 8.

10. Запорожець О. Ф. Теоретичні аспекти адміністрування податків та зборів митними органами в умовах транзитивної економіки / О. Ф. Запорожець // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференція молодих вчених [Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі], (2010 р.), Академія митної служби України. – Дніпропетровськ. – 2010. – Том 1. – С. 153.

11. Запорожець О. Ф. Сучасне трактування сутності податків та зборів, які адмініструють митні органи України / О. Ф. Запорожець // Матеріали науково-практичного круглого столу [Застосування міжнародно-правових норм

у сфері оподаткування в Україні], (25 листопада 2011 р.), Національний університет державної податкової служби України. – Ірпінь. – 2011. – С. 81.

12. Запорожець О. Ф. Особливості митно-податкового адміністрування в Митному Союзі Євразійського економічного співтовариства / О. Ф. Запорожець // Матеріали науково-практичного круглого столу [Напрями підвищення конкурентоспроможності податкової політики в Україні], (23 березня 2012 р.), Національний університет державної податкової служби України та науково-дослідного центру з проблем оподаткування. – Ірпінь. – 2012. – С. 87.

13. Запорожець О. Ф. Концептуальні доміанти митно-податкового адміністрування в Україні / О. Ф. Запорожець // Матеріали круглого столу у рамках V Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених [Реформування державної митної служби в контексті європейської інтеграції. Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі (економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти)], (30 березня 2012 р.), Академія митної служби України. – Дніпропетровськ. – 2012. – С. 140.

14. Запорожець О. Ф. Взаємодія державних фіскальних органів: напрями вдосконалення адміністрування податків / О. Ф. Запорожець // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції [Зовнішньоекономічна політика держави та актуальні проблеми митної справи: економіко-управлінські, правові, інформаційно-технічні, гуманітарні аспекти], (30 листопада 2012 р.) Академія митної служби України. – Дніпропетровськ. – 2012. – С. 111.

15. Запорожець О. Ф. Перспективи модернізації митної та податкової служби України з урахуванням європейського досвіду / О. Ф. Запорожець // Матеріали IV науково-практичної конференції [Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів], (18 грудня 2012 р.), Національний університет державної податкової служби України та Науково-дослідний центр з проблем оподаткування. – Ірпінь. – 2012. – С. 121.

АНОТАЦІЯ

Запорожець О. Ф. Система адміністрування митних платежів в умовах інтеграційних процесів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2013.

Представлено комплексне дослідження теоретичних основ функціонування системи адміністрування митних платежів на відповідність ознакам класичної системи. Визначено її сутність, специфіку, цілісність елементів, функції, принципи, методи, механізм адміністрування в умовах інтеграційних процесів.

Запропоновано дефініцію “системи адміністрування митних платежів” як економічної, юрисдикційної, організаційної, інституційної категорії. Формалізовано періодизацію основних етапів митно-податкового

адміністрування за часів незалежності України; узагальнено міжнародний досвід адміністрування митних платежів для адаптації в українські реалії, запропоновано архітектуру інституційної організації.

Розроблено практичні рекомендації, методичні підходи до оцінювання показників ефективності адміністрування для прогнозування залучення додаткових коштів до державного бюджету.

Ключові слова: система адміністрування митних платежів, ефективність, мито, митні платежі, адміністратори, податкова система, пост-аудит контроль, ризикоорієнтована система адміністрування.

АННОТАЦИЯ

Запорожец Е. Ф. Система администрирования таможенных платежей в условиях интеграционных процессов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Одесский национальный экономический университет, Одесса, 2013.

В диссертации представлены результаты исследования теоретических основ и практических проблем функционирования и развития рискоориентированной системы с целью повышения ее эффективности. Осуществлен анализ соответствия системы администрирования основным классическим принципам системности. Определена сущность и специфика ее фундаментальных составляющих: субъектов, объекта, предмета, контрольных действий администраторов, как целостного образования, раскрыты функции, принципы, методы, механизм администрирования с целью мобилизации таможенных платежей в Государственный бюджет Украины.

В процессе исследования предложено расширить дефиницию “системы администрирования таможенных платежей” в значении экономической, правовой, организационной, институциональной категории. Подчеркнуто, что особенностью системы администрирования является наличие прочных взаимозависимых внутренних связей между ее элементами в вопросах взимания пошлины, акцизного налога и налога на добавленную стоимость при перемещении товаров через таможенную территорию Украины.

Для обобщения закономерностей в развитии институциональной доминанты администрирования таможенных платежей в условиях интеграционных процессов уточнена система категорий институционализма для таможенных органов. Проведен обзор исследований администраторов системы как экономического института. Рассмотрено институционально-организационное обеспечение функционирования системы администрирования. В ходе исследования проблемных вопросов администрирования и проведенного анализа 20-летней истории формирования таможенной службы предложена периодизация основных этапов институционализации налогово-таможенного администрирования.

Раскрыто содержание составляющих таможенных платежей как объекта системы администрирования. Таможенные платежи, которые представляют собой одностороннее движение стоимости и, следовательно, в обязательном порядке контролируются государством, обуславливают сложный комплекс взаимоотношений между субъектами системы. Отмечено, что за последние 20 лет жесткий государственный контроль ориентирован на создание благоприятного инвестиционного климата в стране, условий доверия, взаимопонимания, оказания помощи подконтрольным субъектам. Минимизируются расходы их времени в общении с администраторами, что благоприятно влияет на развитие основной хозяйственной деятельности.

В процессе исследования обобщён и систематизирован опыт институциональной организации системы администрирования таможенных платежей и налогов зарубежных государств с учетом адаптации в украинскую практику. Предложена архитектура институциональной организации системы администрирования таможенных платежей с учетом требований международных экономических объединений.

Раскрыты особенности существующего и действующего механизма администрирования таможенных платежей в Украине. Особое внимание уделено мониторингу показателей, используемых для экономико-математических расчетов при оценивании эффективности функционирования системы администрирования, прогнозировании ожидаемых поступлений в государственный бюджет от таможенных платежей. Даны методические рекомендации по расчету индикаторов эффективности системы администрирования таможенных платежей с целью ее модернизации. На основе эмпирических расчетов построена адекватная эконометрическая модель, позволяющая прогнозировать влияние институциональных изменений в системе администрирования на внешнеторговую активность импортеров, и, как следствие, на доходы государственного бюджета. Представлены концептуальные положения модернизации системы администрирования таможенных платежей как основного инструмента актуализации национальной системы администрирования. На основе результатов диссертации обосновываются факторы и пути преодоления возможных рисков в процессе администрирования таможенных платежей. Актуализируется задача исследования социально-экономических последствий модернизации системы администрирования таможенных платежей.

Основные результаты работы апробированы и внедрены в практику. В перспективе это позволит повысить эффективность администрирования таможенных платежей в условиях модернизированной национальной структуры таможенных и налоговых органов.

Ключевые слова: администрирование таможенных платежей, эффективность администрирования, пошлина, таможенные платежи, администраторы, налоговая система, пост-аудит контроль, рискоориентированная система администрирования.

ANNOTATION

Zaporozhets O. F. The administration system of customs duties in the integration process. – **Manuscript.**

Candidate's thesis of economic sciences, specialty 08.00.08 – Money, finance and credit. – Odessa National Economic University, Odessa, 2013.

The analysis of accordance administration of customs duties to the main classical principles of the system is made in this dissertation.

Essence and specific of fundamental system's elements are certain with determination and some functions, principles, methods, mechanism of administrations are described in it to provide realizations of tax and customs state's politics for mobilization of customs duties to state budget of Ukraine in integrations processes.

The author offered a division into periods of administration system of customs duties for generalization of development institutional dominants of customs administration.

Practical recommendations, methodical approaches are used in determinations efficiency's indexes of administration of customs duties, to provide a plentitude commodities' while moving through the customs border of Ukraine and to bring sums to the state budget.

Keywords: an administration of customs duties, an efficiency of administration, a duty, customs duties, the customs authorities, a tax system, a post – audit control, risk oriented system of administration.